پژوهش در حیطه کودکان استثنایی / سال هفتم، شماره ۴، ۱۳۸۶، ۳۶۷-۳۸۴
Research on Exceptional Children, 2008, Vol.7, No.4, 367-384

رابطه بین شیوه‌های فرزندپروری مادران و عزت نفس دانش‌آموزان دختر ناشنوا و شنوا

دکتر سیمین حسینیان[1]، دکتر مه سیما پورشهریاری[1] و فاطمه نصرالله کلانتری[1*]

تاریخ دریافت: ۸۶/۱/۱۵ تاریخ تجدید نظر: ۸۶/۶/۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۸۶/۹/۲۸

چکیده

هدف: این تحقیق با هدف بررسی و مقایسه رابطه بین شیوه های فرزندپروری مادران و عزت نفس دانش آموزان دختر ناشنوا و شنوا در مقطع متوسطه شهر تهران، انجام پذیرفته است. **روش** روش تحقیق توصیفی با تاکید بر همبستگی است و نمونه آماری شامل ۶۹ دانش آموز دختر ناشنوا و ۱۲ دانش آموز دختر شنوای مقطع متوسطه و مادران هر دو گروه بود که با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه عزت نفس کوپراسمیت و پرسشنامه شیوه های فرزندپروری بامریند استفاده شد و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از آزمونهای آماری t استودنت برای گروههای مستقل و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که بین شیوه های فرزندپروری مادران دانش آموزان ناشنوا و شنوا تفاوت معناداری وجود ندارد ($P<0.01$) بیشتر مادران هر دو گروه نمونه از شیوه فرزندپروری مقتدرانه بهره می گیرند. بین عزت نفس دانش آموزان ناشنوا و شنوا تفاوت معنادار وجود دارد ($P<0.01$)، بین شیوه فرزندپروری مقتدرانه مادران با عزت نفس فرزندان در هر دو گروه ناشنوا و شنوا رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($P<0.05$). **نتیجه‌گیری:** از آنجا که یافته های پژوهش حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار بین شیوه های فرزندپروری و عزت نفس دانش آموزان ناشنواست، ارائه آموزشهای لازم به والدین این دانش آموزان برای رابطه بهتر و مؤثرتر با آنها، ضروری موکد است.

واژه‌های کلیدی: *فرزندپروری، عزت نفس، ناشنوایی*

[1] دانشگاه الزهرا
* **نویسنده رابط:** تهران - ده ونک - دانشگاه الزهرا ۸۰۴۰۵۹۴ (۰۲۱) (Email:dehnoo444@yahoo.com)

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

مقدمه

خانواده، نخستین و منحصر به فردترین نهاد اجتماعی است کـه سـلامت و موفقیـت هر جامعه را مرهون سلامت و رضایت مندی اعضای آن د ستا اند و ثیر هریـک از افـراد و هریک از روابط مثبت یا منفی آنهـا از دوام و عمـق و شـدت زیـادی برخـوردار اسـت. (گلدبرگ و گلدبرگ ۰۰۰،)

نقش ارتباطات درون خانوادگی، ارتباط والدین باهم، والدین - فرزنـدان و فرزنـدان بـا یکدیگر در شکل گیری شخصیت افراد، آرامش خاطر، اعتماد به نفـس، تـوان سـازگاری و نهایتاً بروز رفتا ه ی مناسب و عدم ابتلا به اختلالات روانی ش ان توجه است . (گـزارش سازمان ملی جوانان ۳۸۱ ؛ به نقل از محرابی ۳۸۳،)

شیو ه ی فرزندپروری را می توان مجموع ای از رفتارها دانسـت کـه تعـاملات والـ - فرزند را در طول دامنه گستر ای از موقعیتهـ، توصـیف مـی کنـد.(علیزاده و انـدرایس، ۰۰۲،)

بامرینـد ۱۹۷۱ ۱۹۸۹ ۹۹۱) کـه مطالعـات طـولی برجسـته ای را بـا مشـاهده تعاه ی والدین با فرزندان خود انجام داد، شیوه هـ ی فرزنـدپروری را شـامل رفتارهـای گوناگون، متنوع، بهنجار و طبیعی می داند که والدین به منظور کنترل و اجتماعی کـردن کودکانشان به کار می برند. (بامرینـد ۹۹۱ ؛ به نقل از دارلینگ ۹۹۹)

وی دریافت که شیو های مختلف فرزندپروری والدین در دو بعد، بـا یکـدیگر تفـاوت دارند. بعـد اول، توقـع[1] و کنتـرل و بعـد دوم، پذیرنـدگی[2] و اجابـت کننـدگی : ترکیـب گوناگون دو د توقع / کنترل و پذیرندگی / اجابت کنندگی چهار شـیوه فرزنـدپروری را . وجـود مـی آورد کـه پـژوهش بام نـد بـر سـه شـیوه آن متمرکـز اسـت: مقتدرانـ[4] (دمکراتیک)، مستبدانـ سهل گیرانـ . چهارمین شیوه یعنی شیوه کنار گیر[8] (مسـامحه کار) را محق ن دیگری مورد مطالعه قرارداد اند. (برک ۰۰۰،)

مطالعات بعدی بروفی[9]، ۹۸۹ ؛ د رت ، دی ولف[11] و رتر[12] ۹۹۲، ؛ فـورمن[13] و کاچانسک[14] ۰۰۱،) از یافت ه ی بامریند درخصوص ت ثیر شـیوه هـ ی فرزنـدپروری بـر رفتار فرزندان حمایت کرد به نقل از برنز ۰۰۶،).

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

جدول ۱- ابعاد شیوه‌های فرزندپروری دیانا بامریند؛اقتباس از برنز، ۲۰۰۶

شیوه فرزندپروری	دوران کودکی	دوران نوجوانی
اقتداری (دمکراتیک) «آن کار را انجام بده زیرا ....»	سرزندگی و شادابی عزت نفس بالا، خودکنترلی بالا، قانع بودن ، همکاری	سطوح بالای بلوغ و کفایت اجتماعی و اخلاقی، پیشرفت علمی، خلاقیت، سازگاری مسئولیت پذیری
مستبدانه (والد محور) «آن کار را انجام بده !»	مضطرب – ناشا - منزوی وگوشه گیر - ناسازگا - بدگمان - خصومت در صورت ناکامی	سازگاری کمتر با همسالان خود ، اعتماد به نفس کم همراه با احساس بی کفایتی و کمرویی، خلاقیت و استقلال کم
سهل گیرانه (فرزندمحور) «می خواهی آن کار را انجام دهی »	تکانشی - نافرمانی و سرکشی – متوقع و وابسته به بزرگسالان – خودکنترلی ضعیف	ضعف در مهار خود و کفایت اجتماعی، عملکرد ضعیف در مدرسه، احتمال بیشتر بزهکاری و مصرف مواد مخدر
مسامحه کار (کناره گیر) «هرکاری می خواهی انجام بد »	نقص مهارتهای عاطفی، اجتماعی، ضعف در تکالیف مدرسه، و پیشرفت تحصیلی ضعیف،پرخاشگری، خودکنترلی و عزت نفس بسیار ضعیف	خودمهارگری و عملکرد مدرسه ای و تحصیلی ضعیف، عزت نفس پایین ، خصومت و استفاده زیاد از داروهای مخدر.

جدول ۲ – خلاصه‌ای از تأثیرات شیوه‌های مختلف فرزند پروری بامریند،۱۹۹۱ برگرفته ازبرنز، ۲۰۰۶

شیوه فرزندپروری مقتدرانه	توقع / کنترل↑	پذیرندگی / اجابت کنندگی↑
شیوه فرزندپروری مستبدانه	توقع / کنترل↑	پذیرندگی / اجابت کنندگی↓
شیوه فرزندپروری سهل گیرانه	توقع / کنترل↓	پذیرندگی / اجابت کنندگی↑
شیوه فرزندپروری کناره گیر	توقع / کنترل↓	پذیرندگی / اجابت کنندگی↓

همان گونه که در جدول ۲ نیز ملاحظه می شود بامریند (۱۹۹۱) دریافت که مطلوب ترین نتایج تحولی که سبب سازگاریهای مختلف در فرزندان و رشد همه جانبه آنان می شود،با شیوه فرزندپروری مقتدرانه والدین در ارتباط است (به نقل از برنز ۲۰۰۶).

یکی از مهم ترین و اساسی ترین نیازهای یک شخصیت رشد یافته، داشتن عزت نفس است. خصوصاً این نیاز مبرم بشری در دوره نوجوانی، اهمیت بیشتری پیدا می کند؛ زیرا نوجوان دارای سطح بالای عزت نفس، مؤثرتر می آموزد، روابط سودمندتری برقرار می کند، بهتر می تواند از فرصتها استفاده کند و مولد و خودکفا باشد (کلمز و همکاران، ترجمه علیپور ۳۸۳).

به عکس، نوجوانی که عزت نفس کمتری دارد، به آسانی تحت تاثیر دیگران قرار می گیرد، خود را ناتوان و بی ارزش می پندارد، از امکانات و استعدادهای خود ارزیابی

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

ضعیفی دارد و در امور مختلف زود ناامید می شود. بیابانگرد ۱۳۸۰)

عزت نفس یا احساس ارزشمند بودن، همان رضایت فرد از خویشتن است. هانتر ۲۰۰۶) از عزت نفس به مثابهٔ دیدگاه فرد نسبت به خود، به جهات جسمانی روانی و هیجانی یاد می کند. فرانکن ۱۹۹۴) عزت نفس را غرور و افتخاری می داند که وقتی که فرد به نقایص خویش واقف می شود و آنها را می پذیرد و سعی می کند آنها را رفع کند، به او دست می دهد. (به نقل از صدرالسادات ۱۳۸۰)

عوامل متعددی در شکل گیری و رشد عزت نفس دخیل هستند، اما نگرشهای والدین و شیوه های تربیتی آنان در ایجاد حس خود ارزشمندی فرزندان، عامل اولیه و اساسی به شمار می رود (مک آرتور ۲۰۰۴). نتایج تحقیقات مختلفی از جمله تحقیقات فلیگر و واسونی ۲۰۰۶)، آنولا ۲۰۰۰)، هرز و همکاران ۱۹۹۹)، به نقل از برجعلی، ۱۳۷۸)، هافمن و شیفلر ۱۹۹۳ به نقل از آقاجری ۳۷۴) نشان می دهد که بین شیوه های مختلف فرزندپروری والدین با میزان عزت نفس نوجوانان رابطه وجود دارد؛ بدین معنا که نوجوانان دارای والدین مقتدر، عزت نفس بالاتری نسبت به نوجوانان دارای والدین مستبد سهل گیر و یا مسامحه گر دارند.

همان گونه که داشتن عزت نفس قوی در افراد عادی جامعه، بسیار حائز اهمیت است، در افراد استثنایی از جمله گروه ناشنوایان، خصوصاً نوجوانان نه تنها بر پیشرفت تحصیلی و شغلی آنها اثر می گذارد، بلکه در برقراری روابط اجتماعی بهتر، سازگاری های عاطفی بیشتر، مشارکت در امور اجتماعی، احقاق حقوق خود، بهره مندی از فرصتهایی که در اختیارشان قرار می گیرد، بسیار مؤثر است.

لوئب و ساریجیانی[15] ۱۹۸۶)، به نقل از اسلا دوست ۱۳۸۳)، کاپلی و همکاران ۱۹۹۵) و پادلاس ۱۹۹۶) در پژوهشهای جداگانه ای گزارش کرده اند که دانش آموزان ناشنوا در مقایسه با دانش آموزان شنوا، عزت نفس کمتری دارند. برخی پژوهشهای داخلی نیز از این نتایج حمایت می کند.

امر مورس[16] ۱۹۹۵)، به نقل از کشاورزی ارشدی ۳۸۴) در پژوهش خود به نتایج متفاوتی دست یافت. او پس از یک بررسی سه ساله بر روی ۹۲۰ دانش آموز ناشنوا گزارش کرد که خود پنداره آنها، با اندک تغییری در طبقه بندیهای مختلف به خوبی درون دامنه بهنجار خودپنداره قرار می گیرد (کشاورزی ارشدی ۱۳۸۴)، مختار بختیار

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

۳۷۹) نیـ در پژوهشی که ی بررسی و مقایسه عـزت نفـس دختـران ناشـنوا و شـنوا انجام داد. گزارش کرد که بین ا ن دو گروه تفاوتی در میزان عزت نفس وجـود نـدارد. از آنجا که برقرا ی ارتباط و ا جاد حس امنیت و پذیرش در ناشنوایان امری دشـوار اسـت، به نظر می آید که هر ی پنهانی در پژوهشگران برای ورود به این حـوزه وجـود دارد. بـا نکه در نوشت ه ی پژوهشی در زمینه مشاوره و راهنمایی برای رفع مشـکلات رشـدی و رفتاری کودکان راههای بسیاری پیشنهاد ده است، جالب است بـدانیم بـرای مشـاوری که می خواهد با ناشنوایان یا والدین آنها کار کند کتابها یا نوشت ه ی پژوهشـی و نتـایج تحقیقاتی چندانی در دسترس نیست. (تامپسون، ترجمه طهوریان ۳۸۴) دراین میـان سعی محقق بر ن قرار گرفت تا با ورود به ن حوزه به شناخت شیـ ه ی فرزنـدپروری مادران دانش آمو ان ناشنوا، میزان عزت نفس آنها و رابطه ا ن دو عامل نایل شـود و ا ن نتایج را با نتایج حاصل از زموز دانش آمو ان شنوا و مادرانشان مقایسه ند تـا بتـوان از طریق موزش به والدین ناشـنوایان بـ ی ، کـارگیری ه ثرترین و کا مـدترین شـیـ ه پرورش فرزندکه سبب افزایش عزت نفس ا ن عزیزان می شود، می هر چنـد مقـدماتی ی استقلال، اجتماعی شدن و کاهش مشکلات نان برداشـت و بـا تعمـیم نتـایج ا ن پژوهش به معلـ ن و مربیان ناشنوایان، به آنان توصیه کرد که با اتخاذ شیو ه ی مناسب رفتاری در افزایش عزت نفس ا ن گروه که زمینه ساز بهـ ود بسـیاری از مشـکلات آنـان است، ثرتر عمل د.

در این تحقیق فرضیه های زیر بررسی می شوند:

- ن ذ و ی فرزندپر ی مادران دانش آمو ان ناشنوا و شنوا تفاوت وجود دارد.
- ن عزت نفس دانش آمو ان ناشنوا و شنوا تفاوت وجود دارد.

۳ - ن ذ و ی فرزندپر ی مادران دانش آمو ان ناشنوا و شنوا و زان عزت نفس فرزندان آنها رابطه وجود دارد.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش - اضر، پژوهشی کاربـ ی است که به روش تود فی با اکید بر همبستگی انجام پذ رفته است جامعه آماری پژوهش حاضر را همـهٔ دانـش آمـو ان دختـر ناشـنوا و

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

شنوای مقطع متوسطه شهر تهران که در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ در مدارس ویژه ناشنوایان و مدارس عادی مشغول به تحصیل بودند و مادران هر دو گروه از دانش آموزان یاد شده تشکیل می دادند. نمونه آماری این پژوهش در خصوص دانش آموزان دختر ناشنوا و مادران آنها، همان جامعه آماری آنان درنظر گرفته شد و همهٔ دختران ناشنوا و مادران آنها مورد آزمون قرار گرفتند. به خاطر امکان مقایسه بیشتر و بهتر، تعداد نمونه دانش آموزان دختر شنوا و مادران آنها نیز به همان تعداد نمونه دانش آموزان دختر ناشنوا و مادرانشان انتخاب شد.

طبق آمار اخذ شده از سازمان آموزش و پرورش استثنایی شهر تهران، تعداد دانش آموزان دختر ناشنوای مقطع متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، ۱۷۹ نفر بود که در چهار مرکز آموزشی ویژه ناشنوایان درمناطق ۱۲ آموزش و پرورش شهر تهران مشغول به تحصیل بودند. از این تعداد ۶۱ نفر به دلایل غیبت در روز اجرای آزمون، داشتن نقایص دیگر حسی، حرکتی که نتایج آزمون را مخدوش می ساخت، عدم همکاری دو دبیرستان بعلت در اختیارگذاشتن دانش آموزان مقطع پیش دانشگاهی خود و ممکن نبودن دسترسی به مادران دانش آموزان شهرستانی ساکن خوابگاه ویژه ناشنوایان، از حجم نمونه اولیه حذف شدند. در نتیجه حجم نمونه به منظور اجرای آزمون عزت نفس کوپراسمیت بر روی این دانش آموزان با ۱۱۸ نفر تقلیل یافت.

در خصوص نمونه گیری دانش آموزان دختر شنوا، به منظور کنترل عوامل فرهنگی و اقتصادی، از مناطق آموزش و پرورش ۱۲ شهر تهران که مدارس ویژه ناشنوایان در آن قرار داشت، به صورت هدفمند مدارسی انتخاب شد که از لحاظ مکانی در نزدیکی مدارس ویژه ناشنوایان قرار داشتند. سپس به صورت تصادفی از هر مدرسه در مقطع متوسطه یک کلاس به صورت نمونه انتخاب شد که تعداد این دانش آموزان ۱۱۵ نفر شمارش شدند. مادران هر دو گروه از دانش آموزان یاد شده نیز جزء نمونه آماری این پژوهش بودند.

ابزار

۱) آزمون عزت نفس کوپراسمیت

۲) آزمون شیوه های فرزندپروری بامریند

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

آزمون عزت نفس کوپراسمیت ن آزمون ۵۸ ماده دارد ک ۸ ماده آن درو سنج است. دامنه پاسخهای آزمودنی ه صورت بله، خیر است که هر فرد متناسب با وضعیت خود یکی از گزین ها را انتخاب می کند. بدیهی است حداقل نمر ای که هر فرد ممکن است کسب کند، صفر و حداکثر آن ۵۰ خواهد بود. در ا ن زمون، با توجه به نمه ۀ کسب شده هر فرد، سطح عزت نفس وی تعیین می شد. ا ن آزمون ز روایی و پایایی بالایی برخوردار است. روایی ا ن آزمون بدین معنی که ماد ه ی موجود در آن، مفهوم عزت نفس فرد ر می سنجد، مورد ت یید اس . دان رشتا ه ی روار سنجی، آمار و روش تحقیق بود اکبری ارزوما ۳۷۲ ؛ به نقل از نبوی ۱۳۷۵). اما در گروه ناشنوایان به دلیل دا تن محدودیتهایی در درک زبان شفاهی، محقق روایی محتوایی ا ن آزمون را در خصوص کاربرد آن ی ارزیابی عزت نفس دانش آمو ان ناشنوا از چندتن از اس ادان و متخصص ن رشت ه ی کودکان استثنایی، شنوایی شناسی و گفتاردرمانی (آسیب شناسی گفتار و زبان) جویا شد و نان یید ردند که محتوای س الات ا ن زمون به شرط تفهیم ن با زبان اشار می تواند عزت نفس ناشنوایان را اندازه بگیرد، اما باید خاطر نشان کرد که از نجا که ن بررسی به صورت ی صورت نگرفته باید در تحلیل و نتیج گیری ز احتیاط لازم صورت گیرد.

ی تعیین پایایی ن آزمون، پورشافعی ۳۷۱) آن را برروی یک گرو ۳۰ نفره اجرا کرد و پس از دو نیمه کردن (زوج – فرد) ضریب پایایی ۰/۳ را ب دست آورد. گلبرگی ۳۷۳) از طریق بازآزمایی برروی ۱۸۰ نفر، ضریب پایایی ۰/۷۰ را ب دست آورد.

محقق نیز پایایی آزمون عزت نفس کوپراسمیت را ب ی ارزیابی عزت نفس دانش آمو ان ناشنوا، مورد بررسی قرار داد که پس از اجرای ن آزمون، با زبان اشاره بر روی یک گرو ۳۰ نفره از دانش آموزان دختر دبیرستانی ناشنوا، ضریب آلف ی کرونباخ ۰/۵ محاسبا شد.

آزمون شیوه ه ی فرزندپروری بامریند: بامریند ۱۹۷۱، ۱۹۸۹، ۱۹۹۱) برای تح قات خود پرسشنام ای را طراحی کرد که به نام خود او معروف شد، ا ن پرسشنامه شامل ۳۰ ب ال است. در مقابل هر ب ال ۵ گزینه با عناوین «کاملاً موافق»، «موافق»، «تقریباً مخالف» و «مخالف» «کاملاً مخالف» قرار دارد که به ترتیب از صفر تا چهار،

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

نمره گذاری می شود. از جمع نمرات مربوط به هر شیوه، سه نمره مجزا بدست می آید. برای هر والد، شیوه ای که بیشترین نمره را به خود اختصاص دهد، به مثابهٔ شیوه فرزندپروری آن والد در نظر گرفته می شود. به نقل از کرد نوقابی (۳۷۸)

ضریب روایی و پایایی این آزمون در پرسشنامه های مختلف در حد بسیار مقبولی نشان داده شده است.

در پژوهشی که اسفندیاری (۳۷۴) انجام داد تا امکان تغییر شیوه های فرزندپروری والدین کودکان مبتلا به اختلالات رفتاری را بررسی کند، از چند تن از صاحب نظران روان شناسی و روان پزشکی درخواست کرد تا میزان روایی هر جمله از پرسشنامه را مشخص کنند. نتیجهٔ حاصل نشان داد که این پرسشنامه دارای روایی محتوایی است. همچنین وی میزان پایایی این آزمون را در شیوه مقتدرانه ۰/۳، در شیوه مستبدانه ۰/۷ و در شیوه سهل گیرانه ۰/۹ محاسبه کرد.(به نقل از میرزایی ۳۸۴).

نحوه اجرای پرسشنامه ها:

در اجرای پرسشنامه عزت نفس، برای هر دو گروه دانش آموزان ناشنوا، محقق عبارات آزمون را یک به یک با زبان اشاره به آنها تفهیم کرد. چون تعداد دانش آموزان ناشنوا در هر کلاس بین ۳ تا ۴ نفر بود، امکان نظارت تنگاتنگ محقق بر اجرای آزمون وجود داشت و سعی شد مصادیقی که در صورت نیاز برای تفهیم و توضیح عبارتی به کارگرفته می شد، در همه کلاسها و برای همه دانش آموزان یکسان باشد.

برای اجرای پرسشنامه شیوه های فرزندپروری، در هر دو گروه نمونه تلاش زیادی انجام گرفت، اما عدم همکاری اولیای مدارس و همچنین اولیای دانش آموزان، محقق را ناگزیر کرد تا پرسشنامه مذکور را از طریق دانش آموزان برای مادرانشان ارسال و پس از تکمیل جمع آوری کند.

از ۱۱۸ پرسشنامه فرستاده شده برای مادران دانش آموزان ناشنوا ۶۹ پرسشنامه و از ۱۱۵ پرسشنامه فرستاده شده برای مادران دانش آموزان شنوا ۸۲ پرسشنامه تکمیل و به محقق بازگردانده شد. در نهایت تعداد این پرسشنامه ها نسبت به پرسشنامه های عزت نفس دانش آموزان در هر دو گروه ناشنوا و شنوا با ارزش نمره ای مواجه شد که البته این مسئله تا حدی طبیعی به نظر می رسد.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

اما ی استفاده از آزمون ی آه ی ی ی بردن به ربطه ب ن مت رها و تی ن فرض ات پژوهش، محقق ناگز شد تا پرسشنام ی عزت نفس دانش آمو ی را مورد برر ی قرار دهد که پرسشنامه ش و ی فرزندپر ی مادران آنها ز موجود باشد. لذا از ۱۱۸ پرسشنامه تک ل شده عزت نفس دانش آمو ان ناشنوا ۶۹ پرسشنامه و از ۱۱۵ پرسشنامه تک ل شده عزت نفس دانش آمو ان شنوا ۸۲ پرسشنامه مورد تجزی ه و تح ل آه ی قرارگرفت.

یافته‌ها

الف - یافته ی توصیفی

جدول ۳ - توزیع فراوانی و درصد دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا به تفکیک سن آنها

گروهها	شاخصهای آماری	۱۶-۱۵	۱۸-۱۷	۲۰-۱۹	۲۲-۲۱	تعداد کل
شنوا	فرا ی (درصد)	۳۸ (۴ ۶ ٪)	۳۳ (۴ ۰ ٪)	۱۱ (۱ ۳ ٪)	۰ ۰	۸۲ (۴ ٪)
ناشنوا	فرا ی (درصد)	۱۰ (۹ ۴ ٪)	۳۱ (۲ ۴ ٪)	۲۰ (۸ ۸ ٪)	۸ (۹ ۱ ٪)	۶۹ (۵ ٪)

جدول۴- توزیع فراو انی و درصد میزان عزت نفس دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا

گروهها	شاخصهای آماری	عزت نفس بالا	عزت نفس پایین
دانش آمو ان شنوا	فرا ی درصد)	۵۵ (۷ ٪)	۲۷ (۲ ٪)
دانش آمو ان ناشنوا	فرا ی درصد	۲۹ (۲ ٪)	۴۰ (۸ ٪)

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

جدول ۵- توزیع فراوانی و درصد شیوه‌های فرزندپروری مادران دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا

گروهها	شاخصهای آماری	اقتداری	استبدادی	سهل گیرانه
دانش آمو ان شنوا	فرا ی درصد	۷۶ (٪ ۲ ٪)	۳ (٪ ٪)	۳ (٪ ٪)
دانش آمو ان ناشنوا	فرا ی درصد	۵۹ (٪ ۵ ٪)	۶ (٪ ٪)	۴ (٪ ٪)

جدول ۶-توزیع فراوانی و درصد میزان تحصیلات مادران دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا

میزان تحصیلات	شاخصهای آماری	شنوا	ناشنوا
زیر دیپلم	فرا ی درصد	۴۸ (٪ ۸ ٪)	۵۷ (٪ ۲ ٪)
دیپلم و بالای دیپلم	فرا ی درصد	۳۴ (٪ ۱ ٪)	۱۲ (٪ ۷ ٪)

ب)یافتا ه ی مربوط به فرض ات پژوهش :

فرض ه اول: "بین ش و ی فرزندپر ی مادران دانش آمو ان شنوا و ناشنوا تفاوت وجود دارد."

جدول ۷ -t محاسبه‌شده برای مقایسه شیوه‌های فرزندپروری مادران دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا

شیوه‌ها	گروهها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t محاسبه شده	سطح معناداری
اقتد ی	شنوا	۸۲	۴۳ ۸	۳ ۶	۱۴۹	۱ ۹	۰ ۶
	ناشنوا	۶۹	۴۲ ۵	۴ ۵			
اس بد ی	شنوا	۸۲	۲۵ ۴	۵ ۲	۱۴۹	۰ ۲	۰ ۸
	ناشنوا	۶۹	۲۵ ۲	۵ ۰			
سهل ر انه	شنوا	۸۲	۲۶ ۱	۵ ۳	۱۴۹	۰ ۰	۰ ۱
	ناشنوا	۶۹	۲۷	۴ ۷			

P<۰ ۱

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

همار گونه که در جدول فوق مشاهد، مي شود، ب ۹۹ درصد اط ناز مي توان گفت، ن و ی فرزندپر ی مادران دانش آمو ان شنوا و ناشنوا با کد گر تفاوت ندارد . با توجه به انئ .ه ی گزارش شده در جدول، مشخص مي شود که شتر مادران دانش آمو ان شنوا و ناشنوا ن. وه تر ی خود را اقتد ی گزارش کرد اند.

فرض ه دوم: بین عزت نفس دانش آمو ان شنوا و ناشنوا تفاوت وجود دارد."

جدول ۸ - t محاسبه شده برای مقایسه عزت نفس دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا

گروهها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t محاسبه شده	سطح معناداری
شنوا	۸۲	۳۷ ۶	۷ ۱	۱۴۹	۵ ۷	۰ ۰۱
ناشنوا	۶۹	۳۳ ۲	۴ ۰			

P<۰ ۱

همار گونه که در جدول فوق مشاهد، مي شود، ب ۹۹ درصد اط ناز مي توان گفت، عزت نفس دانش آمو ان شنوا و ناشنوا با کد گر تفاوت دارد. به ا ن معنا که عزت نفس دانش آمو ان شنوا از دانش آمو ان ناشنوا شتر است.

فرضیه سوم: "بین شیو ه ی فرزندپروری مادران دانش آمو ان ناشنوا و شنوا و عزت نفس فرزندان آنها رابطه وجود دارد."

جدول ۹- همبستگی محاسبه‌شده میان شیوه‌های فرزندپروری مادران و عزت نفس دانش‌آموزان ناشنوا

استبدادی	همبس ی یرسون سطح معناد ی	۲ - ۶ ۰
سهل گیرانه	همبس ی یرسون سطح معناد ی	۰ - ۷ ۰
اقتداری	همبس ی یرسون سطح معناد ی	۵ ۰ ۱ ۰

P<۰ ۵

همار گونه که در جدول ۱ ملاحظ مي شود، مقدار همبس ی محاسبه شده ان دو ن وه فرزندپر ی استبد ی و سهل رانه مادران و عزت نفس دانش آمو ان ناشنوا از

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

نظر آه ی معنادار ست اما بـ ۹۵ درصـد اط نـان مـی تـوان گفـت کـه ی ان ش وه فرزندپر ی اقتد ی مادران و عزت نفس دانش آمو ان ناش وا رابطه مثبت وجود دارد .

جدول ۱۰- همبستگی محاسبه‌شده میان شیوه‌های فرزندپروری مادران و عزت نفس دانش‌آموزان شنوا

استبدادی	همبس ی رسون سطح معناد ی	۳ - ۰ ۱
سهل گیرانه	همبس ی رسون سطح معناد ی	۲ -
اقتداری	همبس ی رسون سطح معناد ی	۰ ۲ ۰ ۱

P<۰ ۱

همار گونه که در جدول ۱۰ ملاحظه می شود ، مقدار همبس ی محاسب شـده ی ان دو ش وه فرزندپر ی استبد ی و سهل گیرانه مادران و عزت نفس دانش آمـو ان شـنوا از نظر آه ی معنادار ست ، اما بـ ۹۵ درصـد اط نـان مـی تـوان گفـت کـه ی ان ش وه فرزندپر ی اقتد ی مادران و عزت نفس دانش آمو ان شنوا رابطه مثبت وجود دارد .

بحث و نتیجه‌گیری

فرض ۱) ن ش و ی فرزندپر ی مادران دانش آمو ان ناشنوا و شنوا تفاوت وجود دارد. نت ج زمون ن فرضیه نشان داد که ش و ی فرزندپر ی مـادران دانـش آمـو ان شنوا و ناشنوا با کد گر تفاوت ندارد و هر دو گروه از مادران ادشده در تعاملات خود بـا فرزندانشان شتر از ش وه مقتدرانـه سـود مـی جو نـد. نت ج تحقیقـات ن الـد ک و همکاران ۰۰۴)، ح ی از آن است که تعاملات مادر بـا فرزنـد ناشـ ی خـود، بـه دو شکل متفاوت حم ت شد د و افر ی و ا طـرد و غفلـت از اوسـت . همچنـین ه نـت و مارشال ۹۹۹) معتقدند که والد ن نوجوانان ناشنوا در تعامل بـا آنهـا تسـلط و قـدرت ش ی از خود نشان می دهند و ا شل نگر و د بی ت) د دارند که مـادران د ی فرزند ناشنوا در مق سه با مادران د ی فرزند شنوا، کنترل ش ی بر فرزند خود ا مال می کنند (کشاورزی ارشدی ۱۳۸۴). اما نت ج ن تح ق ح ی از آن است کـه آنهـا ی ز در تعامل با فرزند ناش ی خود، شتر از ش وه فرزندپر ی مقتدرانه استفاده مـی ند.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

در تبیین این نتیجه می توان گفت به نظر می آید که مادران ناشنوایان، در دوره ی سالهایی که با فرزند خود تعامل داشته اند، به تجربه دریافته اند که حمایت ی افرادی، طرد فرزند و یا غفلت و بی توجهی نسبت به او، اثر مخربی را بر آنها خواهد گذاشت؛ بطوری که یا این فرزندان به شدت وابسته به مادر و یا منزوی می شوند و از ارتباط با والدین، دیگر اعضای خانواده و دوستان و همسالان کناره می گیرند. از آنجا که این مادران اغلب نگران آینده فرزند ناشنوای خود، رشد اجتماعی، استقلال و خودکفایی او هستند، دریافته اند با استفاده از شیوه تربیتی مقتدرانه استقلال، خوداتکایی، خود رهبری و مسئولیت پذیری بیشتری را به فرزندان خود هدیه می کنند و از این طریق بهتر می توانند آنها را به زندگی مستقل و با نشاط آماده سازند.

البته ناگفته نماند که برگزاری کلاسهای آموزش خانواده و جلسات مشاوره در مدارس و کمک ی مشاوره و توانبخشی، آموزش ی رسانه ی و همچنین شرفت تجهیزات و وسایل کمک کننده به ناشنوایان نیز در بهره ی بیشتر مادران در ی فرزند ناشنوا از اثربخش ترین شیوه فرزندپروری (شیوه مقتدرانه) مؤثر است و از نگرانی های مادران نسبت به آینده فرزندانشان کاسته است.

فرضیه ۲) بین عزت نفس دانش آموزان ناشنوا و شنوا تفاوت وجود دارد.

نتایج آزمون این فرضیه نشان داد که عزت نفس دو گروه نمونه از دانش آموزان با یکدیگر متفاوت است؛ به این معنا که عزت نفس دانش آموزان ناشنوا کمتر از عزت نفس دانش آموزان شنواست. این نتیجه با نتیجه تحقیقات کوئل و کیی (۱۹۸۲)، کیی و همکاران (۱۹۹۵) و پادلاس (۱۹۹۶) همسو است. اما مورس (۱۹۹۵) در تحقیق خود عزت نفس ناشنوایان را در حد افراد شنوا ارزیابی کرد. در تبیین نتیجه متناقض تحقیقات یادشده می توان به این نکته اشاره کرد که تفاوتهای جنسی، سنی و معیاری همچنین نوع آزمونی به کاررفته برای سنجش عزت نفس دانش آموزان می تواند سبب این تفاوتها شده باشد. آنچه مسلم است در افراد ناشنوا، محدود بودن ارتباطات اجتماعی آنان، دیدگاهها و قضاوتهای نادرست افراد جامعه، ناکامیهای تجربه شده ناشنوایان در موقعیتهای مختلف خانوادگی، تحصیلی، شغلی، تعاملات آنها با والدین، معلمین، دوستان، آشنایان، پسخورانی که معمولاً به صورت منفی از آنها دریافت می کنند و گاه تصور نادرستی که از ارتباط با افراد شنوا دارند می تواند از عواملی باشد که بر کاهش

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

عزت نفس آنها اثر است که بالتبع می تواند بر جنبه ی مختلف زندگی آنان تاثیرات می بگذارد.

فرضیه ۲) بین شیوه ی فرزندپروری مادران دانش آموزان ناشنوا و شنوا و میزان عزت نفس فرزندان آنها، رابطه وجود دارد.

نتیجه حاصل از آزمون این فرضیه نشان داد که بین شیوه فرزندپروری مقتدرانه دانش آموزان ناشنوا و شنوا و عزت نفس فرزندان آنها رابطه مثبت و معنادار وجود دارد؛ به این معنا که هرقدر شیوه فرزندپروری مادران هر دو گروه نمونه مقتدرانه تر باشد، عزت نفس فرزندانشان نیز بیشتر خواهد بود.

همچنین نتیجه نشان داد که در هر دو گروه نمونه، بین دو شیوه فرزندپروری استبدادی و سهل گیرانه مادران با عزت نفس فرزندانشان رابطهٔ معنادی وجود ندارد.

این نتیجه با نتیجه تحقیقات فیگر و واسی (۲۰۰۶)، آنولا (۲۰۰۰)، هرز و همکاران (۱۹۹۹)، هفمن و شیف (۱۹۹۳) در خصوص شیوه فرزندپروری مقتدرانه مادران و رابطه آن با عزت نفس فرزندان همسو است. در تبیین فرضیه سوم، باید گفت ویژگی والدین در سه شیوه مختلف فرزندپروری و نوع تعاملی که بین آنها و فرزندانشان است، نشان می دهد که چگونه شیوه فرزندپروری مقتدرانه، می تواند سبب افزایش عزت نفس در فرزندان شود.

خصوصیات اصلی والدین مقتدر شامل مشارکت و علاقه فراوان آنها به زندگی فرزندان، برقراری ارتباط صمیمانه با آنها، داشتن اطمینان و اعتماد به آنان و تصمیم گیری همه شان و تشویق و ارزش استقلال رای آنهاست. (باربر ۱۹۹۶)

آنان فرزندان خود را تشویق می کنند که علایق، ارزشها و استعدادهای خود را دنبال کنند و خود نیز به نیازها و توانایی فرزندانشان توجه دارند. (باربر و بین ۲۰۰۲)

والدین مستبد، رفتار فرزندانشان را با قوانین محکم و انعطاف ناپذیری کنترل می کنند و برای اصلاح رفتار آنان به زور و تهدید متوسل می شوند. تصمیمات آنها بی چون و چراست و فقط از حفظ قانون و اطاعت از آن صحبت می کنند. (کاپلان، ترجمه پیروزبخت ۱۳۸۱)

والدین سهل گیر از فرزندان خود حمایت فوق العاده ای می کنند و برای آنان

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

محدود ت و نظم و انضباط خا ی را ت ی ن می کنند و از مقابله با فرزندان اجتناب می د (بام ند ۹۹۱)

از آنچه گفته شد، د می . م که عزت نفس در کودکان و نوجوا ی به بهتر ن شکل رشد می کند که ارتباط آنها با و لد نشان به گون ای باشد که به آنها اجازه تصـ م ی و فع ت ی مستقل داده شود و رفتار ی مسئولانه فرزندان تشـ ق شـ د. در ا ن خصوص تفا ی ان شنو ان و ناشنو ان وجود ندارد. در ناشنو ان ز عزت نفس در ابتدا در بستر خانواده شکل می رد و از همان الگوها م ابعت می کند. بدون ترد د، ناشنو ی که از عزت نفس رشد افز ی برخوردار باشند، در زند ی اهداف بالا ی را ی خود انتخاب می کنند، خودکفاتر، مولدتر و سازنده تر هستند. اضطراب و فشار ر ی کم ی را تجربه می کنند، به شکست و انتقاد کمتر حساس ت نشان می دهند و مترا از احساس درماند ی رنج می برند. آنان تم ل ش ی به مواجهه با مشکلات د رند و بر نقاط قوت خ ش د می کنند؛ لذا نسبت به خود و توانمند ی خود، نگرش مث ی دارند؛ ه ن امر سبب می شود تا از اجتماع کنار ی نکنند و به موف ت ی ش ی و تحص ی ش ی دست ابند؛ انگ زش ر ی آنان به س ی انگ زش درو ی ت ی ر د و احساس خودارزشم ی و خوداتک یی کنند که ی ک فرد ناشنو، بس ار مهم و ی و ضامن استقلال، ثبات عاط ی و رشد همه جانبه اوست.

با توجه به نتایج این تحقیق، می توان پیشنهادهای زیر را مطرح کرد:

- انجام ن پژوهش در س ر گروه ی د ی ناشنوایان.
- انجام ن پژوهش در پسران و مق سه آن با نت ج پژوهش حاضر.
- دادن آموزش ی لازم به او ی مدارس و والد ن (خصوصاً والد ن دانش آمو ان ناشنوا) ی تعامل بهتر و سازند تر با آنها.
- دادن آموزش ی لازم به دانش آمو ان خصوص. دانش آمو ان ناشنو، ب ی افز ش عزت نفس و احساس خودارزشم ی آنها.

یادداشتها

1) Demanding
2) Accepting
3) Responsive
4) Autoritative
5) Democratic
6) Autoritarian

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

7) Permissive
8) Uninvolved
9) Brophy
10) Hart
11) Dewolf
12) Burts
13) Forman
14) Kochanska
15) Loeb & Sarigiani
16) mores

منابع

آقاجری، زهره (۱۳۷۴). *بررسی تأثیر شیوه های فرزندپروری والدین بر عزت نفس و سازگاری فرزندان*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهرا(س).

اسلام دوست، ثریا (۱۳۸۳). *بررسی و مقایسه مهارتهای اجتماعی دانش آموزان دختر نابینا و ناشنوای دبیرستانهای نرجس و نیمروز*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی

برجعلی، احمد (۱۳۷۸). *تأثیر سازگاری و الگوهای فرزندپروری والدین بر تحول روانی - اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران*، پایان نامه دکتری، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.

بابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۰) *روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان*. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی

تامپسون، چارلز.ل (۱۳۸۴). *مشاوره با کودکان*، ترجمه جواد طهوریان. تهران: انتشارات رشد.

صدرالسادات، سیدجلال (۱۳۸۰). *عزت نفس در افراد با نیازهای ویژه*. تهران: انتشارات سازمان بهزیستی و توانبخشی.

کاپلان، پاول اس (۱۳۸۱). *سفر پرماجرای کودک*، ترجمه مهرداد فیروزبخت. تهران:خدمات فرهنگی رسا.

کردنوبی، رسول (۱۳۷۸). *روابط بین سبک های شناختی وابسته به زمینه و نابسته به زمینه دانش آموزان و شیوه های تربیتی مورد استفاده والدین آنها*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

کشاو ی ارش ی، فرناز؛ ت ی، پر سا ۱۳۸۴). *روان شنا ی آموز ی ناشنوا ان*. تهران: انتشارات شرح.

کلمز، هر س و همکاران ۱۳۸۳). *روش ی تقویت عزت نفس در نوجوانان*، ترجمه پر ن ع پور. مشهد: موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رض ی.

گال، مرد ت؛ بروگ، والتر؛ گال، جر س ۱۳۸۲) *روش ی تحق قی و ی در علوم تر ی و روان شنا ی*، مت جمان احمدرضا نصر و د گران. تهران: انتشارات سمت.

مح ی، شهربانو ۱۳۸۳). *مقا سه زان اختلالات ر ی دختران نوجوان با توجه به ش وه ی فرزندپر ی والد ن در د رسـ ن ی شهرستان ـ رفت*، پ ان نامه کارشنا ی ارشد، دانشکده روان شن ی و علوم تر ی دانشگاه علامه طباط یی

مختار بختیار، زهر ۱۳۷۹) *بررسی تفاوت رشد اجتماعی دانش آموزان شنوا و ناشنوای پسر ۷ ساله مشهد*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

میرزایی، لیلا ۳۸۴).بررسی رابطه بین ش و ی *فرزندپر ی مادران با رشد شناختی کودکان ۷ ساله با تاکید بر خلاقیت دقت و حل مسئله*، پ ان نامه کارشنا ی ارشد، دانشکده روان شنا ی و علوم تر ی دانشگاه علامه طباط یی .

نبوی، سید صادق ۱۳۷۵) *بررسی ارتباط عزت نفس و اضطراب امتحان در دانش آموزان پایه دوم دبیرستان ی نمونه و عادی تهران*، پ ان نامه کارشنا ی ارشد، دانشکده روان شنا ی و علوم تر ی دانشگاه علامه طباط یی

Alizade , H & Andries , C. (2002). Interaction of Parenting styles and attention deficit hyperactivity disorder in Iranian parents. *Child & Family Behaviour Therapy*, 24, 37-52.

Aunola , K. Statin & H, Nurmi , J. (2000). Parenting style and achievement strategies. *Journal Adolescence*, 23, 200-222.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

Barber , B.K.(1996). Parental control: Revising a neglectful construct. *Child Development*. 67, 3296-3319.

Barber, B.K.& Bean, R.L.& Erickson, L.D (2002). *Expanding the Study and Understanding of Psychological Control* . Haworth press.

Baumrind , D.(1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence* , 11 , 56-95.

Berk , L.e. (2000) , *Child Developments*. Fifth edition, Cole Publishing Company.

Berns , Roberta M. (2006). *Child Family , School , Community.* Belmont Publisher U.S.A.

Darling , N. (1999), *Parenting Style and its Correlates: Genetics , Social & General Psychology Monographs*. 125 , Issue 3 , 269-297.

Goldberg , H. & Goldberg , T. (2000), *Counseling Today's Family*. (Third ed). Brooks / Cole Publishing Co.

Hunt , N & marshal, K.(1994). *Exceptional Children and Youth*. Houghton Mifflin Company.

Fliger , J, C. & Vazsonyi , A. T. (2006) Parenting process and dating violence. *Journal of adolescence* : 29, Issue 4 , 495-512.

Hunter, T.(2006). *Hearing impairment*. Retrieved from:
http://www.kidshealth.org/kid/health problems / slight/hearing-impairment.html

Mac, A, Jouhn D.(2004).*Self-Esteem*. Retrieved from:
http://www.maces.ucsf.edu/Research/psychological

Pudlas, K.A.(1996). Self –Esteem and self – Confidence. Retrieved from:
www.eric.ed.gov/eric veb portal

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-20]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1386.7.4.1.7]